

Nogaj-Chachaj, Jolanta

Dziewiąty sezon badań na stanowisku 35 w Karmanowicach, woj. lubelskie

Archeologia Polski Środkowowschodniej 2, 16-23

1997

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez **Muzeum Historii Polski** w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

JOLANTA NOGAJ-CHACHAJ

DZIEWIĄTY SEZON BADAŃ NA STANOWISKU 35 W KARMANOWICACH, WOJ. LUBELSKIE

W kolejnym sezonie wykopalisk prowadzonych na cmentarzysku i osadzie kultury pucharów lejkowatych w Karmanowicach, gm Wąwolnica zaplanowano założenie wykopów w miejscach występowania na powierzchni dużej ilości ceramiki i kamieni wapiennych. Ponieważ niesprzyjająca aura uniemożliwiła podjęcie badań na terenie osady, wykopy założono na części cmentarzyska, w obrębie działki 72, obok miejsca, gdzie w 1991 roku odkryłam grób nr 41/91, fragment rowu oraz znajdującą się pod nim jamę KPL (J. Nogaj-Chachaj 1991a).

Powierzchnia odsłoniętego obszaru wyniosła 218 m². W rezultacie odkryto kolejny grobowiec megalityczny, pozostałości dużego obiektu (o charakterze mieszkalnym?), konstrukcję kamienną, jamę workowatą oraz 11 dołków postępowych.

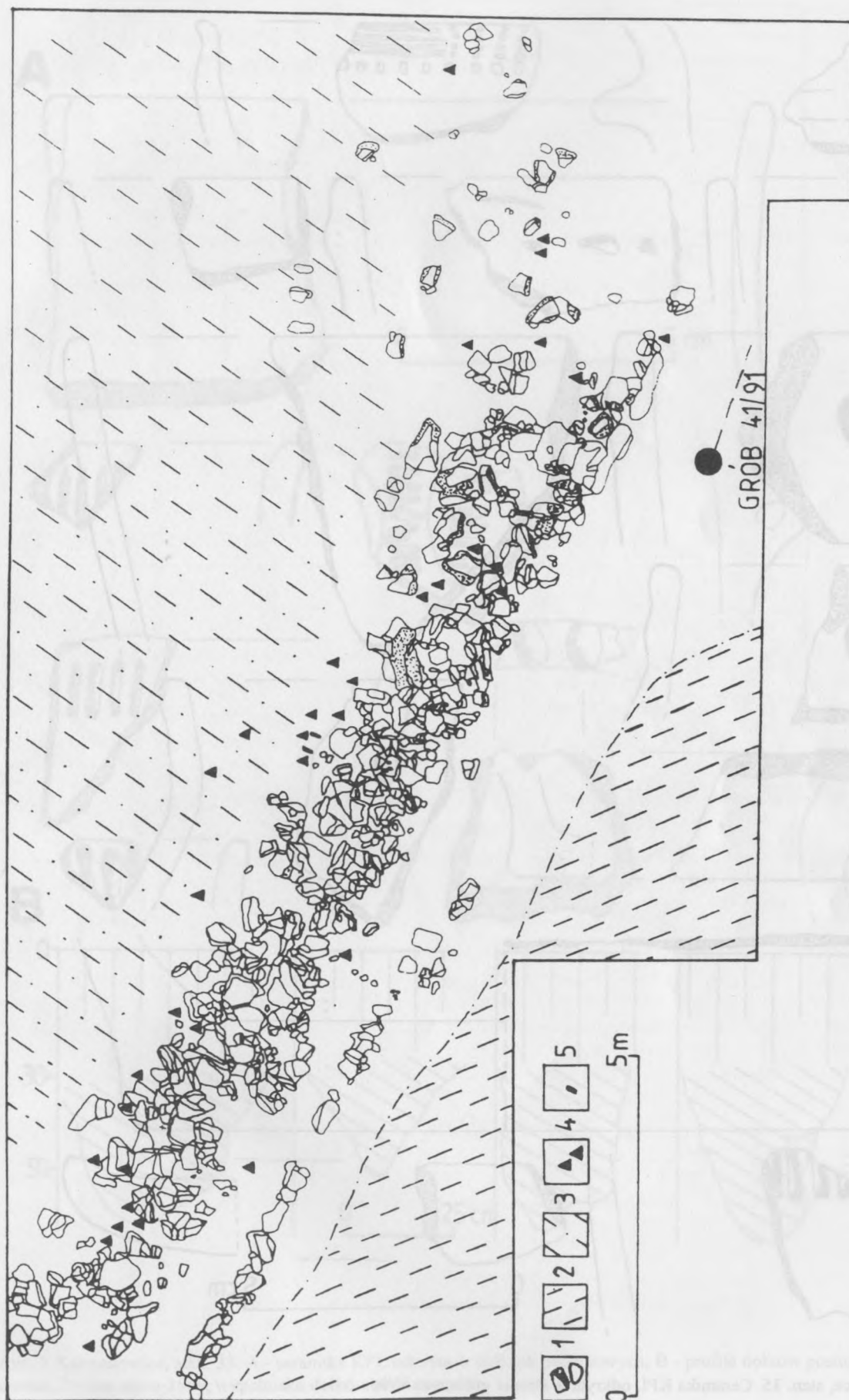
Grobowiec megalityczny został odsłonięty na długości około 10 m i szerokości około 2 m. Kamienie wapienne tworzące konstrukcję pojawiły się na głębokości 10-25 cm od powierzchni ziemi. Grobowiec posiada orientację NW-SE. Wstępne obserwacje wskazują, że ma on kształt zbliżony do prostokąta, podobnie jak konstrukcje I/88, II/89, III/89 (J. Nogaj-Chachaj 1988; 1989; 1991b). Pokrywa kamienna była bardzo zniszczona orką. Wiele z brył wapiennych, szczególnie w pobliżu podstawy, zarejestrowano w stanie zupełnie rozłusowanym. Większe kamienie tworzyły prostolinijną ramę bocznej konstrukcji (ryc. 1). W warstwie ornej ponad grobowcem oraz w jego stropie zarejestrowano znaczną ilość fragmentów ceramiki KPL (ryc. 2). Przy podstawie „megalitu” oraz na jego przeciwległym krańcu natrafiono na fragmenty kości ludzkich. Być może pochodzą one z grobów, które znajdują się wewnątrz konstrukcji. Wzdłuż boku grobowca, od strony południowo-zachodniej odsłonięto dalszą część rowu rozpoznanego w trakcie prac sondażowych w 1991 r. (J. Nogaj-Chachaj 1991a). Natomiast po stronie północno-wschodniej konstrukcji zanotowano obecność rozległego zaciemnienia (na głębokości 25 cm od powierzchni), w stropie którego wystąpiły fragmenty ceramiki oraz drobne kamienie wapienne. Zaciemnienie to miało bardzo regularny kształt w pobliżu podstawy konstrukcji kamiennej. Ograniczone możliwości ekspedycji uniemożliwiły eksplorację obiektu w tym roku. Grobowiec nie został odsłonięty w całości, aby nie narażać go na dodatkowe zniszczenia. Informacje uzyskane o tego typu obiektach na stanowisku 35 pozwalają przypuszczać, że grobowiec ten może być nawet dwukrotnie dłuższy (J. Nogaj-Chachaj 1988; 1991b).

W trakcie prac odkryto 11 dołków postępowych o średnicy od około 30 do 55 cm i głębokości od 25 do 33 cm. (ryc. 3B) Stropy dołków widoczne były zazwyczaj na głębokości około 30 cm od powierzchni ziemi. W ich wypełniskach natrafiono na fragmenty ceramiki, drobne ułamki przepalonych kości i podobne fragmenty polepy (ryc. 3A). Dołki te tworzą w miarę regularny układ. Trudno rozstrzygnąć, czy są one pozostałościami obiektu słupowego (chaty?) zbudowanego wcześniej lub później niż konstrukcja megalityczna, czy też stanowią pozostałości drewnianej konstrukcji dobudowanej do wejścia (?) do grobowca. Nie można także wykluczyć ewentualności, że dołki te są śladami po konstrukcji drewnianej, zbudowanej nad jamą VI/96 i towarzyszącym jej skupiskiem kamieni (ryc. 4).

Jama VI/96 miała wymiary 105 x 110 cm i głębokość 83 cm. Jej zarys pojawił się na głębokości około 44 cm od powierzchni ziemi; profil jamy był workowaty. W jej stropie natrafiono na kilka luźno ułożonych kamieni wapiennych. Wypełnisko obiektu było niejednolite, żółto-szare. Zanotowano w nim obecność drobnych fragmentów przepalonych kości, niewielkie bryłki polepy barwy pomarańczowej oraz drobne fragmenty ceramiki KPL. W obrębie obiektu natrafiono na wielki głaz, który dostał się do jamy najprawdopodobniej w trakcie jej zasypywania. Sąsiadującą z jamą konstrukcję kamienną tworzyły bryły wapienia o wymiarach 50 cm x 30 cm. Wysokość jej wynosiła 60 cm, szerokość 20-30 cm i długość około 70 cm (ryc. 4). Być może w przeszłości bryły wapienia stanowiły jednolitą, ustawioną pionowo płytę wapienną, ale pod wpływem procesów wietrzenia zamieniła się ona w rumowisko kamieni.

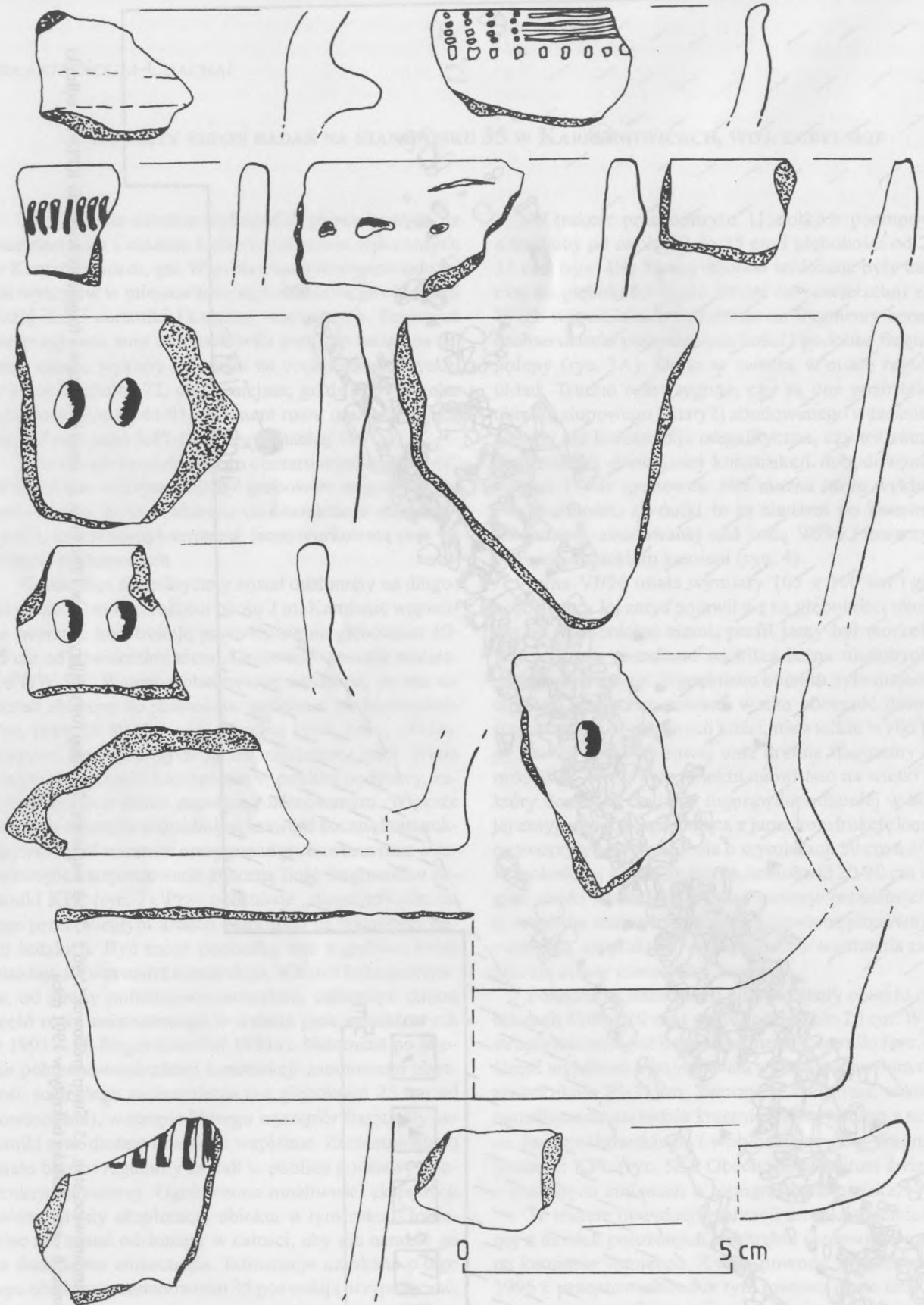
Ponadto na stanowisku odkryto ślady obiektu o wymiarach 410 x 210 cm i głębokości około 20 cm. W jego stropie zanotowano liczne fragmenty ceramiki (ryc. 5A). Część wypełniska przykrywała warstwa deluwium miąższości około 25-35 cm. Tworzył je szary less, w którym natrafiono na narzędzia krzemienne wykonane z surowca świeciechowskiego i wołyńskiego oraz fragmenty ceramiki KPL (ryc. 5B). Obecność deluwium świadczy o znacznych zmianach w topografii stanowiska.

W trakcie likwidacji plantacji aronii właściciel jednej z działek położonych w obrębie stanowiska natrafił na kamienie wapienne. Z tego powodu w październiku 1996 r. przeprowadzono w tym miejscu prace interwencyjne. Nie natrafiono na żadne obiekty archeologiczne ani w warstwie ornej, ani tuż pod nią. W kilku przypad-

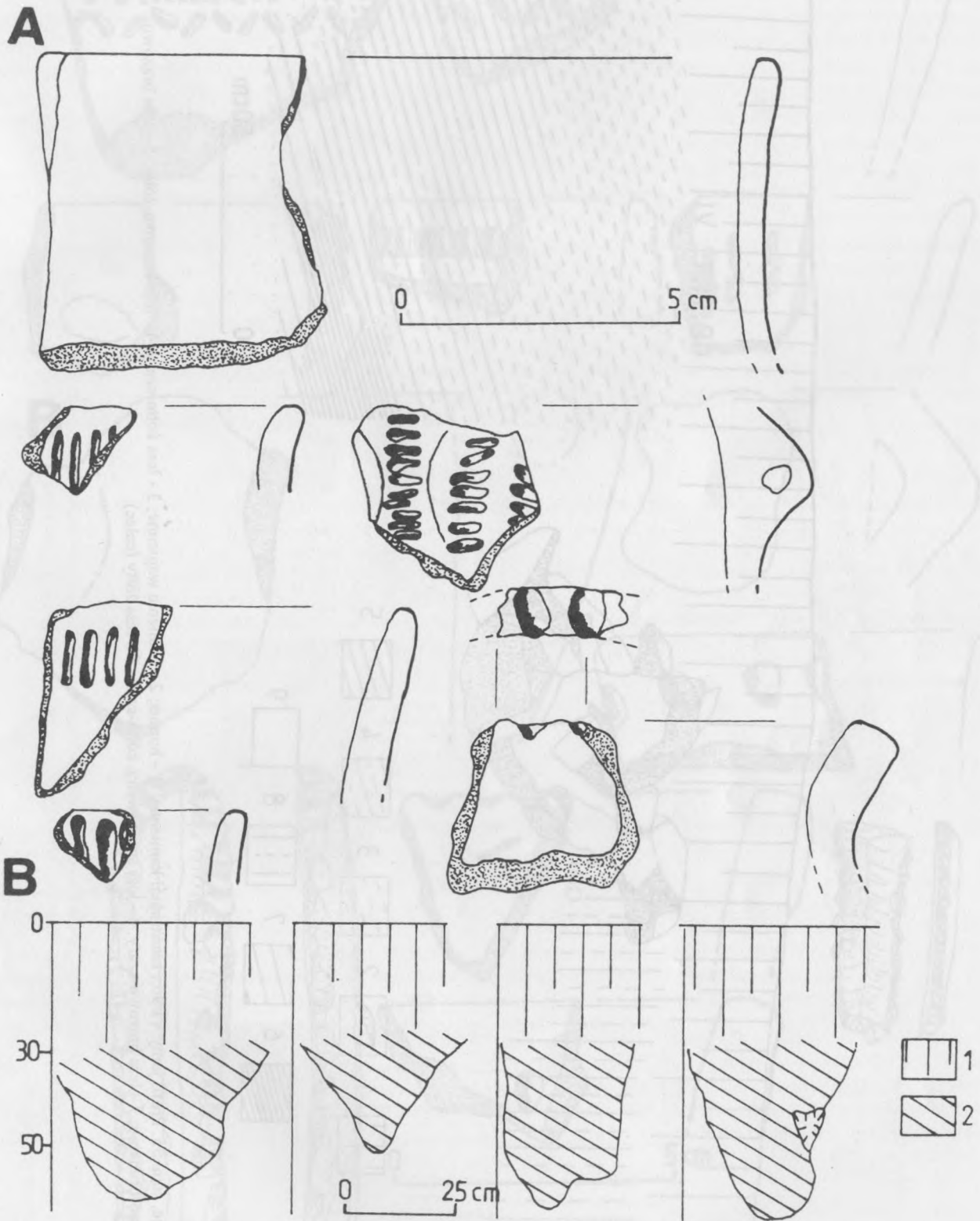

Ryc. 1. Karmanowice, stan. 35. Strop grobowca V/96 1 - bruk wapienny; 2 - strop rowu odkrytego w 1991 roku; 3 - strop obiektu; 4 - fragmenty ceramiki KPL; 5 - odtupki krzemienne; 6 - grób dziecka odkryty w 1991 roku.

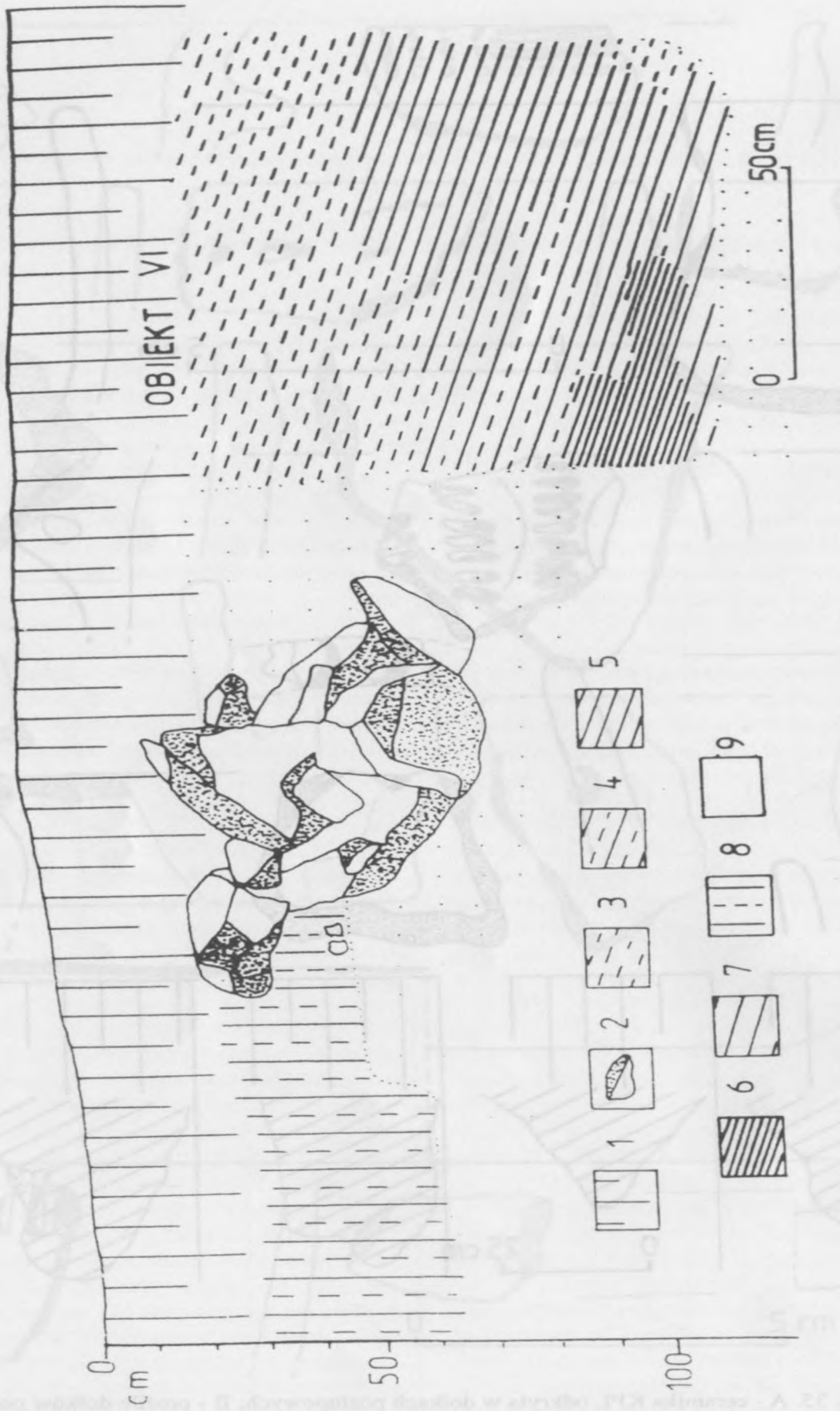

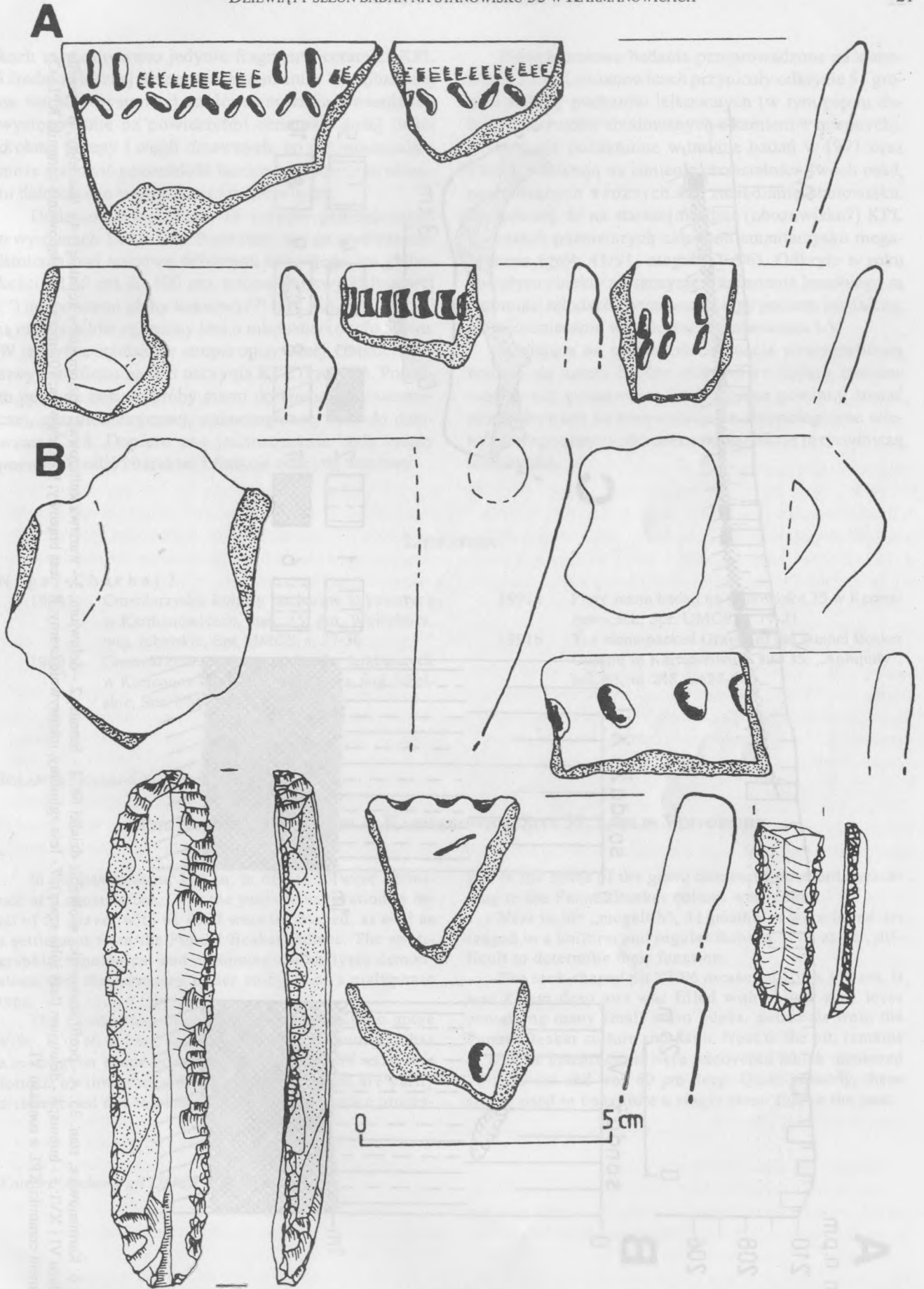
Ryc. 2. Karmanowice, stan. 35. Ceramika KPL odkryta w stropie grobowca V/96.

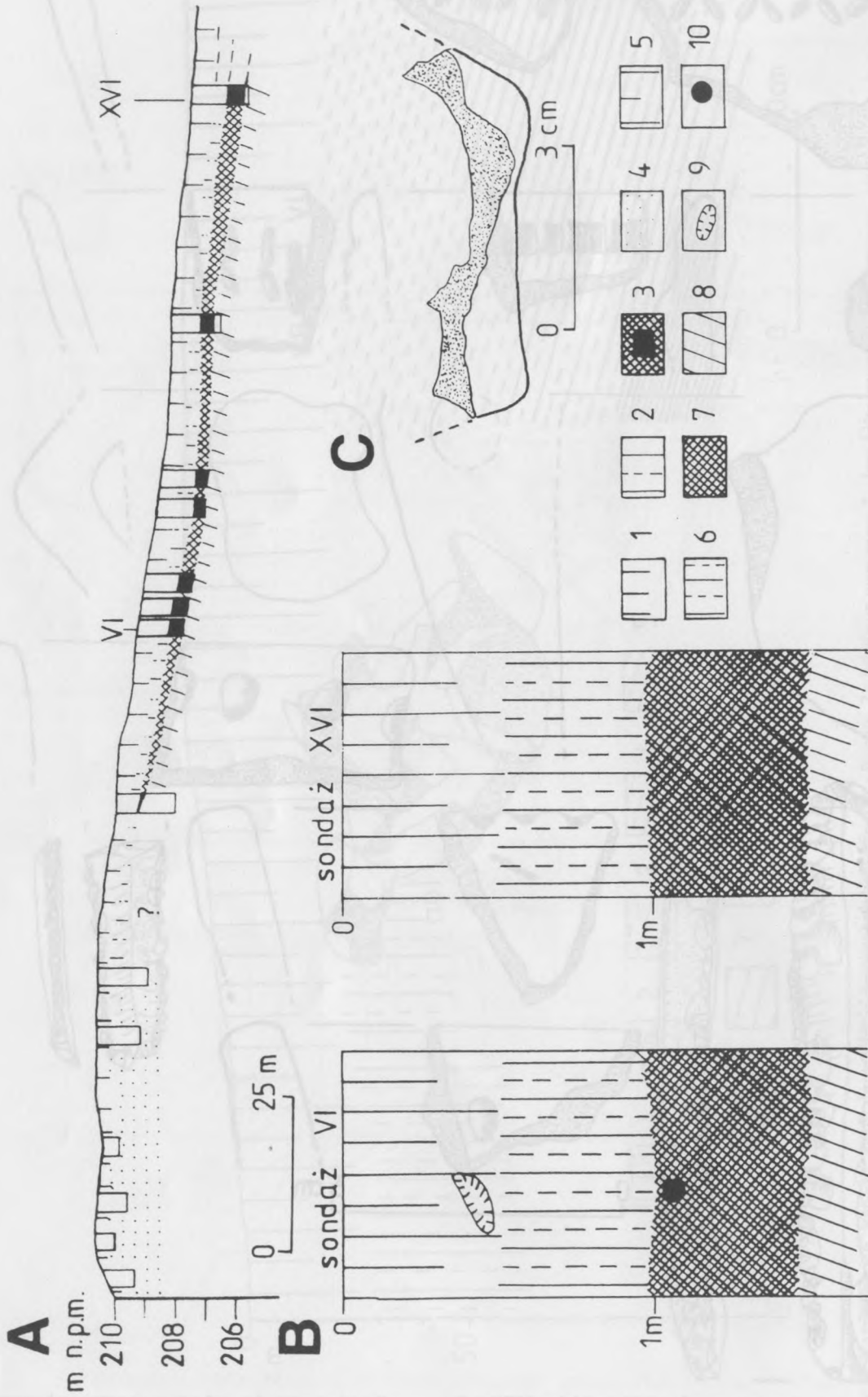
Ryc. 3. Karmanowice, stan. 35. A - ceramika KPL odkryta w dołkach postępujących; B - profile dołków postępujących: 1 - humus, 2 - less szaro-żółty, wypełnisko dołków postępujących.

Ryc. 4. Karmanowice, stan. 35. Profil jamy VI/96 i konstrukcji kamiennej. 1 - humus; 2 - kamienie wapienne; 3 - less żółto-szary; 4 - less brązowo-żółty; 5 - less brązowo-czarny; 6 - less czarno-brunatny; 7 - less brązowo-szary; 8 - less smugowany, żółto-szary; 9 - less żółty (całec).

Ryc. 5. Karmanowice, stan. 35. A - ceramika KPL z obiektu VII/96; B - ceramika i narzędzia krzemienne z warstwy spływowej.

Ryc. 6. Karmanowice, stan. 35. A - profil stanowiska w obrębie działki 68: 1 - humus; 2 - deluwium; 3 - warstwa kulturowa?, poziom gleby kopalnej?; 4 - less żółty; B - profile sondażu VI i XVI: 5 - humus; 6 - deluwium (less żółto-szary); 7 - less żgliniony, intensywnie czarny; 8 - less brązowy; 9 - kretowina; 10 - miejsce występowania ceramiki KPL; C - fragment ceramiki KPL z sondażu VI.

kach zarejestrowano jedynie fragmenty ceramiki KPL i średniowiecznej oraz grocik krzemienisty. W najbardziej na wschód wysuniętej części stanowiska stwierdzono występowanie na powierzchni ceramiki, dużej ilości drobnej polepy i węgli drzewnych, co przypuszczalnie może stanowić pozostałość bardzo zniszczonego obiektu datowanego wstępnie na średniowiecze.

Dodatkowo wykonano 16 szyków geologicznych o wymiarach 1 m x 1 m. Pozwoliły one na stwierdzenie istnienia pod warstwą deluwium lessowego, na głębokości od 60 cm do 100 cm, stropu warstwy kulturowej (?) lub poziomu gleby kopalnej (?) (ryc. 6A,B). Tworzył ją czarny, silnie zgliniony less o miąższości około 50 cm. W jednym z sondaży w stropie opisywanej, ciemnej warstwy natrafiono na dno naczyń KPL (ryc. 6C). Ponadto pobrane zostały próby ziemi do analizy gleboznawczej, granulometrycznej, palinologicznej oraz do datowania C-14. Dopiero one jednoznacznie będą mogły pomóc określić charakter i funkcje odkrytej warstwy.

Dotychczasowe badania przeprowadzone na stanowisku 35 w Karmanowicach przyniosły odkrycie 51 grobów kultury pucharów lejkowatych (w tym pięciu dużych grobowców zbudowanych z kamieni wapiennych). Obserwacje poczynione w trakcie badań w 1991 oraz 1995 r. wskazują na istnienie pozostałości dwóch osad, pochodzących z różnych faz zasiedlania stanowiska. Wydaje się, że na starszej osadzie (obozowisku?) KPL w czasach późniejszych założono cmentarzysko megalityczne (grób 41/91, megalit V/96). Odkryte w roku ubiegłym obiekty na szczycie wzniesienia lessowego są natomiast młodsze i wyznaczają inny poziom osadniczy, ale niekoniecznie współczesny grobowcom I-V.

Istniejąca na stanowisku sytuacja stratygraficzna wydaje się zatem bardzo ciekawa i rzucająca znaczne możliwości poznawcze. Dalsze prace powinny zostać ukierunkowane na rozwarstwienie chronologiczne wielofazowego stanowiska oraz rekonstrukcję przyrodniczą środowiska.

LITERATURA

Nogaj-Chachaj J.

- 1988 Cmentarzysko kultury pucharów lejkowatych w Karmanowicach, stan. 35, gm. Wąwolnica, woj. lubelskie, Spr. UMCS, s. 27-30.
1989 Cmentarzysko kultury pucharów lejkowatych w Karmanowicach, gm. Wąwolnica, woj. lubelskie, Spr. UMCS, s. 17-21.

- 1991a Piąty sezon badań na stanowisku 35 w Karmanowicach, Spr. UMCS, s. 17-21.
1991b The stone-packed Graves of the Funnel Beaker Culture in Karmanowice, site 35, „Antiquity”, vol. 65, nr 248, s.628-640.

JOLANTA NOGAJ-CHACHAJ

THE NINTH FIELD SEASON AT KARMANOWICE, SITE 35, LUBLIN VOIVODSHIP

In the past season, 218 sq. m of site 35 were examined at Karmanowice. Over the years of excavations a total of 51 graves with 61 dead were uncovered, as well as a settlement from the Funnel Beaker culture. The stratigraphic, typological and chronological analyses demonstrate that the cemetery under study is of a multiphase type.

The excavations uncovered a new megalithic grave V/96. It is 10 m long and 2 m wide and, presumably, has a rectangular shape oriented along the NW-SE axis. It is formed by limestones of various sizes which are partly disintegrated due to ploughing as well as erosion processes.

In the cover of the grave numerous potsherds belonging to the Funnel Beaker culture were found.

Next to the „megalith”, 11 postholes were found arranged in a uniform and regular fashion. It is, as yet, difficult to determine their function.

The sack-shaped pit VI/96 measured 105 x 110 cm. It was 83 cm deep and was filled with yellow-grey loess containing many small burnt bones, potsherds from the Funnel Beaker culture and daub. Next to the pit, remains of a stone construction were uncovered which measured 70 x 30 cm and was 60 cm deep. Quite possibly, these stones used to constitute a single stone slab in the past.

Katedra Archeologii UMCS w Lublinie